

# HET OUDE LICHT TEGEN HET NIEUWE LICHT



*De oude Meijelse banmolen in Kessel.*

Heel Midden-Limburg moest het weten. Daarom verzond Arnold Hubert van der Steen op 3 april 1872 een stevige stukje aan de Maas en Roerbode. En de mensen konden in dat blad van 6 april lezen, dat de oud-burgemeester van Meijel niets te maken had of wilde hebben met de personen die de ramen van een aantal huizen hadden ingegooid. Er was niets waar van de geruchten, dat hij de welopgevoede, fatsoenlijke, brave en vreedzame zoon van Barthel van den Steen, enige Meijelsen had aangezet tot die baldadigheden. Maar, wat was de werkelijkheid toen tussen 1859 en 1878 in Meijel de strijd tussen het oude licht en het nieuwe licht woedde?

Ging het alleen om molens of paste het Meijelse dorpsgekonkel bij de veranderingen in het midden van de negentiende eeuw. Ook in Meijel was de hoeveelheid cultuurgrond na 1800 behoorlijk uitgebreid. Bij de bewerking daarvan kon men evenals elders na 1850 steeds meer gebruik maken mechanische hulpmiddelen en de traditionele bedrijfsvoering omzetten naar een moderne. Daarmee kon men dan meeliften met de tijdelijke welvaartverhoging van 1860 tot 1880. Het groeiend aantal smeden lijkt erop te wijzen dat Meijelse landbouwers meedingen in die vernieuwing. Waren er voorheen meestal twee smeden in Meijel, rond 1870 waren er Gabriel en Leonard Houtappels, Leonard en Hendrik Melssen en Pieter Peeten. Mogelijk lag daarin ook een aanleiding tot botsing tussen behoudenden en vernieuwers.

### Geen 'zo vader zo zoon'

Van 1819 tot 1859 was Barthel van den Steen burgemeester van Meijel. Het was een periode waarin Meijel groeide naar duizend inwoners met een nieuwe kerk en school, het eerste kadaster, twee jaarmarkten, ontginning van gronden, maar ook met opstand onder de bevolking in 1848, de enorme hagelramp van 1852 en de dreigende inlijving door Helden in 1854. Uiteraard mocht Barthel van den Steen genieten van het binnenhalen van de uitgegraven Noordervaart en Helenavaart in 1854. Hij maakte niet meer mee, dat in zijn herberg op 12 september 1859 twee aanbestedingen plaatsvonden. Die van de de brug

— Sedert eenigen tijd is de gemeente Meijel getuige geweest van baldadigheden van allerlei aard, gepleegd door brooddronken jonge lieden uit het dorp, en bestaande gewoonlijk in het slaan op deuren en vensters bij de rustige ingezetenen, en zelfs wel het moedwillig inswerpen van ruiten, terwijl die straatschenderijen gewoonlijk onvervolgd moesten blijven bij gebrek aan voldoende aanwijzing der daders, want ruitenbrekers en zongenaamde 'muiskes-vangers' blijven gewoonlijk niet aan de deuren wachten tot men hen opent.


In den nacht van 17 op 18 Maart II., mogt het evenwel den veldwachter gelukken een dier belhamels, zekere Martijns Hinssen, bij het vernielen van een venster op heeterdaad te betrappen, welke voor dat feit in de terechtzitting der Regtbank te Roermond van jl. Woensdag tot eene eenzame opsluiting van 13 dagen en eene geldboete van f 25 werd veroordeeld. Algemeen is men in Meijel hierover zeer tevreden, en hoopt men dat deze straf de overige rumoermakers zal afschrikken, terwijl voorts last gegeven is met verdubbelden ijver tegen verdere wanordelijkheden te waken, en de bedrivers te vervolgen.

*Het bericht in de Volksvriend van 13 april 1872.*

over de Helenavaart en die van de 'aarden baan' van Kessel via Meijel naar Asten. Juist voor de realisatie van die goede verbindingswegen naar omliggende dorpen had hij zich zo ingezet.

Barthel van den Steen kreeg als burgemeester te maken met twee families Sanders, die van Thomas Sanders uit Breugel en die van Jan Sanders uit Asten. Thomas Sanders trouwde in 1808 met de Meijelse Catharina Gerits en hun kinderen en kleinkinderen namen in Meijel al snel belangrijke posten in als raadslid, wethouder en molenaar. Jan Sanders werd in Meijel koster en hij trouwde in 1814 met de Meijelse Anna Lenders. Hun nakomelingen waren onder meer koster, gemeenteontvanger en gemeentesecretaris. Uit beide families kwamen na 1886 ook burgemeesters. Op zich een mooie ontwikkeling, nieuw bloed in Meijel, maar het werd niet in goede banen geleid, toen Arnold Hubert van der Steen op 15 maart 1859 zijn vader was opgevolgd als burgemeester.

In die tijd had Meijel twee graanmolens. De ene was

 De ondergeteekende **A. H. van der STEEN**, oud-Burgemeester der gemeente *Meijel*, tot zijn leedwezen hebbende moeten hooren dat elders het gerucht wordt verspreid dat de baldadigheden die alhier worden gepleegd, om zijnentwil geschieden, waardoor hij als het ware voor dezelve verantwoordelijk wordt gesteld, betuigt en verklaart bij deze, dat geene dier straatschenderijen om hem zijn begaan, en tart alle uitstrooijers van dat gerucht uit, tot het bijbrengen van het geringste bewijs, dat hij zich ooit regstreeks of zijdelings tot zulke wandaden heeft geleend.

Glazen inwerpers behooren niet tot zijne partij, even zoomin als tot die van elk ander wel opgevoed, fatsoonlijk, braaf en vreedzaam ingezetene.

**A. H. van der STEEN.**  
MEIJEL den 3 April 1872.

*A.H. van der Steen plaatste op 6 april 1872 in de Maas en Roerbode.*

— **Z. M. heeft benoemd tot burgemeester der gemeente Meijel, de heer P.J. H. Vullers, ten einde deze betrekking gelijktijdig met die van burgemeester der gemeente Nederweert te bekleeden.**

*P.J.H. Vullers benoemd als waarnemend burgemeester van Meijel*

de middeleeuwse banmolen die na de storm van 8 november 1800 aan de Molenbaan was omgewaaid en tussen de Hoek en de Hagelkruisweg was herbouwd. De andere was begin 1857 gebouwd aan In de Haag, aan de huidige Molenhaagweg. De oude molen was eigendom geworden van de familie Goossens, met name van Willem Hendrik Goossens. De molen uit 1857 was gebouwd door Hendrik Veltmans met medewerking van onder meer Willem Venmans, Jan Lenders en Hendrina van Bussel. Die families Goossens, Venmans en Lenders bezaten in Meijel nogal wat macht. Bovendien trouwden de twee dochters van de rijke Willem Venmans en Petronella Aerthijs met twee grootgrondbezitters, Wilhelmina met Willem Hendrik Goossens en Maria Hendrika met Jan Truijen.

De oude macht bleef zo gehandhaafd en burgemeester-gemeentesecretaris Arnold Hubert van der Steen kon daar moeilijk mee omgaan.

Hij had van zijn voorouders waarschijnlijk meer geld dan tact en inzicht geërfd en zocht hulp bij Peter Sanders, koster en gemeenteontvanger. De burgemeester zag niet, dat het financiële beheer van de gemeente rond 1866 niet in orde was. Peter Sanders had zonder medeweten van de gemeenteraad 3.940 gulden gemeentegeld geleend aan Jan Sanders en er moest ook gezocht worden naar 2000 gulden die niet direct voorhanden waren. De totale gemeentelijke uitgaven bedroegen in die tijd ca 15.000 gulden, nog geen 7.000 euro. Het provinciebestuur kreeg er weet van en stuurde ambtenaar Houba van de provinciale griffie voor onderzoek naar Meijel. Eerst vond hij dat 861 gulden en 33 cent zoek waren, maar uiteindelijk bleek het erger. In de negen jaar dat Arnold Hubert van der Steen burgemeester was verloor de gemeente Meijel zonder duidelijke verantwoording



*Waarnemend burgemeester in Meijel P.J.H. Vullers, burgemeester van Nederweert.*

ruim 4.000 gulden. Van der Steen probeerde de inwoners van Meijel nog wel voor te houden dat het onderzoek hem in het gelijk stelde, maar hij moest in oktober 1869 verdwijnen als gemeentesecretaris en als burgemeester. Gemeenteontvanger Sanders kon geen uitsluitel geven vanwege zijn ziekte. Hij overleed 43 jaar oud op 31 januari 1870. Zijn opvolger werd tot 1904 de ongetrouwde Jan Lenders, die in Meijel bekend bleef als 'Zwaansen Hannes'. Hij was kastelein geweest van herberg De Zwaan, die stond op de parkeerplaats van het tegenwoordige Hotel Oranje.

### Jan Truijen binnen gehaald

Willem Hendrik Goossens werd in 1870 burgemeester, maar als wethouder stelde hij op 18 november 1869 een nieuwe gemeentesecretaris voor, Jan Truijen uit Weert, landmeter en al zes jaar klerk ter gemeente Weert, waar Truijen bleef wonen. Dat was 3,5 uur gaans van Meijel. Jan Truijen beloofde elke zaterdag in Meijel te spreken te zijn voor de inwoners 'aangezien in den tegenwoordige toestand van zaken de geregelde gang der administratie zeer zoude bevorderd worden'.

Daarmee hadden de problemen voorbij kunnen zijn, maar Arnold Hubert van der Steen kon zijn verlies maar moeilijk verkroppen. Hij hield zich tegenover de kerk volop bezig met zijn bierbrouwerij en snel-azijnmakerij, maar zocht ook eerherstel. Tegenover de bestuurders van het oude licht met Goossens en Truijen wist hij een nieuwe partij samen te stellen met Jan Sanders, Martien van de Kraan, Barthel Nijssen en Jan Franssen, het nieuwe licht ofwel mensen van de nieuwe tijd.

Op 13 april 1872 meldde de krant De Volksvriend uit Roermond: *'Sedert eenigen is de gemeente Meijel getuige geweest van baldadigheden van allerlei aard, gepleegd door brooddronken jonge lieden uit het dorp, en bestaande gewoonlijk in het slaan op deuren en vensters bij rustige ingezetenen, en zelfs wel het moedwillig inwerpen van ruiten, terwijl die straatschenderijen gewoonlijk onvervolgd moesten blijven bij gebrek aan voldoende aanwijzing der daders, want ruitbrekers en zoogenaamde muiskesvangers blijven gewoonlijk niet aan de deuren wachten tot men hen opent.'*



*De molen van Sanders uit 1872 in het Hagelkruisveld, ca. 1925.*

Jan Truijen beschreef later hoe vensterruiten werden ingegooid, vensterblindes en dakpannen werden vernietigd, schotschriften en karikaturen op poorten en deuren werden aangebracht. Maar opvallend was, dat dergelijke wandaden nooit plaatsvonden bij huizen van Van der Steen en zijn aanhangers. Eigenlijk was dat logisch, want de onruststokers hadden eerst gratis bier kunnen drinken in de herberg van Van der Steen. Om de heersende macht in het dorp met Goossens, Jaspers, Lenders, Truijen, van Bussel, Venmans en Veltmans te treffen vormden Arnold Hubert van der Steen en koopman Jan Sanders een nieuwe groep



*De Molen van Veltmans wordt verpacht, Maas en Roerbode 6 maart 1858.*

met ondernemers. Daarin zaten naast hem bakker Hendrik Houben, landbouwer Joseph Sanders, Jan Hendrixx en timmerman Gerard Stammen. Op 15 mei 1872 richtten zij de 'Maatschappij tot het bemalen van een windmolen' op. De groep Goossens bezat de twee bestaande molens. De nieuwe maatschappij bouwde een molen aan de Hoek, zo dicht bij de oude banmolen dat deze 'uit de wind' stond en nauwelijks nog klanten trok. Het hielp niet dat Goossens maar half maalloon liet betalen, de klanten bleven weg. De molen 'Het Nieuwe Licht' van Sanders en van der Steen won en de Meijelsen kozen blijkbaar steeds meer voor de nieuwe machthebbers.

De groep Van der Steen-Sanders had in 1872 vier van de zeven zetels in de gemeenteraad, maar ze verloren toch de wethoudersverkiezing. Dat kon gebeuren door een handigheidje van Goossens. Raadslid en burgemeester Goossens liet bij het aftreden van wethouder Marten van de Boogaard



*De molen van Derckx ca. 1920.*

die verkiezing houden op 5 september 1872, ondanks het feit dat twee leden van de groep Van der Steen afwezig waren. Daardoor werd niet Van der Steen maar Lambert van Rijt als wethouder gekozen, met drie stemmen, van Goossens, Fried van Bussel en Lambert van Rijt zelf. Jan Sanders en Arnold Hubert van der Steen stemden niet. De botsingen tussen het oude en het nieuwe licht kregen een vervolg. Daarbij was de 73-jarige pastoor Antoon van Kessel een gewiekste stoker. Zondags preekte hij de Meijelsen het Rijke Roomse Leven in, maar door de week genoot hij van het doorgeven van roddels. Zijn kapelaan Peter Cleevers probeerde juist door gesprekken met beide partijen de eenheid te herstellen. Het moet hoog opgelopen zijn, want naast veldwachter Cornelis Vullers kwam rijksveldwachter A. van der Heijden, terwijl kantonniër Hendrik Strijbos aangesteld werd als onbezoldigd rijksveldwachter. Rust en orde waren nodig. Er kwam zelfs extra toezicht op tijdige sluiting van de herbergen. Maar de agenten hadden er geen grip op, want ze konden niets aanrichten tegen besloten sociëteiten van Arnold Hubert van der Steen en van Jan Sanders. In 1873 waren er gemeenteraadsverkiezingen. Daaraan mocht in Meijel nog geen tien procent van de inwoners deelnemen. Een kiezer moest minstens 23 jaar zijn en meer dan 20 gulden aan belasting betalen, de census. Om verzekerd te zijn van de meerderheid in de gemeenteraad zorgden Van der Steen en Sanders ervoor, dat hoofdonderwijzer Jacob Hebben van de kiezerslijst verwijderd werd vanwege een te lage census. Maar zij betaalden voor 34 Meijelsen extra belasting, zodat hun stemmentotaal flink zou groeien. Op de lijst stond ineens M. Hinssen, de enige die bij het ruiten ingooien betrapt was en daarvoor beboet met vijf dagen cel in Roermond. Jan Truijen zag de bui al hangen, hij zou moeilijk komen zitten, omdat hij bij de groep Goossens hoorde. Op 30 augustus 1873 kondigde hij aan dat hij op 1 januari 1874 als gemeentesecretaris zou stoppen, behalve als er geen opvolger was. Hij was begin 1873 overigens zijn overleden vader opgevolgd als wethouder van Weert.

Toen volgde de verkiezing van enige nieuwe gemeenteraadsleden op 2 september 1873.

De kiezers kwamen naar de herberg van Arnold Hubert van der Steen en kregen daar bier en een reeds ingevuld stembriefje dat ze maar in een bus hoefden te gooien. Een van de kiezers was Peter Rakels, die al ruim tien jaar de molen van Goossens had gepacht. Daags daarna zat hij zonder werk, omdat Goossens niet kon hebben dat zijn pachter op de concurrent stemde. Willem Hendrik Goossens zelf trad onmiddellijk eervol terug als burgemeester.

Van der Steen werd natuurlijk wethouder, maar wilde burgemeester worden. Goossens had echter, zonder overleg met Jan Truijen, al aan de Commissaris des Konings Van der Does de Willebois meegedeeld, dat gemeentesecretaris Jan Truijen een goede burgemeester voor Meijel zou zijn. Truijen bleef secretaris van Meijel op aandringen van burgemeester Coenen van Weert en hij wilde absoluut geen burgemeester van Meijel worden. Omdat de Commissaris des Konings in het roerige Meijel geen burgemeester uit Meijel wilde, adviseerde Jan Truijen hem Peter Johan Hubert Vullers, burgemeester van Nederweert, te vragen. Deze werd op 16 februari 1874 aan de Roggelsebrug ingehaald en hij verklaarde *'mede te werken tot herstelling van den geschokten vrede binnen deze gemeente'*. Hij kon niet voorkomen, dat de meerderheid van de gemeenteraad op 23 december 1875 Jan Truijen wegstemde als secretaris van Meijel. Redenen voor het ontslag werden niet gegeven. De nieuwe secretaris werd ene kuiper Johannes Sanders.

Geleidelijk werd het rustig in Meijel, de strijd tussen het Oude Licht en het Nieuwe Licht was voorbij, zeker toen Jan Truijen in 1878 de oude banmolen verkocht aan molenaar Lodewijk Pennings in Kessel. Daar is die standaard- of kastmolen nog steeds als molen en rijksmonument te bewonderen.

In die Meijelse rust liet P.J.H. Vullers na 1880 zijn burgemeesterstaken hier steeds meer aan anderen over. En Meijel kreeg vanaf 1886 een college van burgemeester en wethouders waarin de ruzies om de macht omgezet waren tot een bijzondere eensgezindheid: burgemeester was Joseph Sanders en zijn wethouders waren Arnold Hubert van der Steen en Jan Truijen.

*Henk Willems*



*J.-F. Millet, De arenleesters, 1857, coll. Musée d'Orsay, Parijs.*

#### Bronnen

- GHS Helden, Archief Gem.Meijel voor 1943, inv.nr. 1 en 14, Besluiten Gemeenteraad 1869-1889
- GHS Helden, Archief Gemeente Meijel, inv.nr. 10, Correspondentie
- P.J. Truijen, Beknopt overzicht van de voornaamste gebeurtenissen in de gemeente Meijel van 1866 tot 1876, vooral betreffende het bestuur der gemeente, opgemaakt door den ondergeteekende in 1875 ontslagen Secretaris der gemeente, met aanwijzing bij kantschrift der bronnen waaruit geput is (1876), met aantekeningen van P.W.H. Truijen (1953) (kopie archief Medelo)